

Nepriklausomo ekspertinio įvertinimo išvada dėl Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2, 4, 5, 7, 35, 39, 76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-2017 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4571(2) ir kitų Seimo narių pasiūlymų dėl šio projekto

1. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2, 4, 5, 7, 35, 39, 76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-2017 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIIIP-4571(2) vertinimas

Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2, 4, 5, 7, 35, 39, 76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-2017 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIIIIP-4571(2)¹ (toliau – Projektas) siūloma Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2, 4, 5, 7, 35, 39, 76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-2017 5 straipsnyje įtvirtintą nuostatą „Vaistinės darbo laiku vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas“ papildyti išimtimi – „Ši nuostata netaikoma, kai vaistinėje jos darbo laiku dirba ne mažiau kaip vienas vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) ir jo veiklą naudojantis ryšio priemonėmis, sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, prižiūri vaistininkas“. Pažymėtina, kad įstatyme nustatytas reikalavimas, kad „Vaistinės darbo laiku vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas“ – dar negalioja. Numatyta šios nuostatos įsigaliojimo data – 2021 m. sausio 1 d.

1.1. Projektu siūlomo teisinio reguliavimo atitikties Europos Sąjungos teisei vertinimas

ES teisė nustato profesinius kvalifikacinius reikalavimus vaistininko profesinei veiklai

2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo² (toliau – Direktyva) 21 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad valstybė narė leidžia užsiimti vaistininkų profesine veikla, jei asmuo turi V priedo 5.6.2 punkte nurodytą formalios kvalifikacijos įrodymą, patvirtinantį, kad atitinkamas asmuo savo rengimo metu įgijo žinias ir įgūdžius, nurodytus 44 straipsnio 3 dalyje. Direktyvos V priedo 5.6.2 punkte nurodyta, kad Lietuvoje asmuo turi būti baigęs universitetą ir turėti aukštojo mokslo diplomą, nurodantį suteiktą vaistininko profesinę kvalifikaciją.

Direktyvos 45 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „Valstybės narės turi užtikrinti, kad turintieji universiteto ar lygiavertčio lygio farmacijos formalios kvalifikacijos įrodymą, atitinkantį 44 straipsnio nuostatas, galėtų užsiimti bent toliau išvardytomis veiklomis <...>“, tarp jų:

- „vaistinių preparatų ruošimu, tyrimais, sandėliavimu ir tiekimu į visuomenei skirtas vaistines“ Šią veiklą galima prilyginti farmacinei paslaugai³, kuri privalo būti teikiama parduodant vaistus Lietuvoje (Lietuvos Respublikos (LR) farmacijos įstatymo 35 str. 9 d.).
- „informacijos ir patarimų apie gydymo produktus teikimu“ (Direktyvos 44 str. 3 d. e) ir g) p.). Šią veiklą galima galimai prilyginti eksterporaliųjų vaistų⁴ gamybai.

¹ Projektas.

Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d8570e10853b11eaa51db668f0092944?jfwid=-1n2miz0pq>

² Direktyva. Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32005L0036>

³ Farmacinė paslauga – vaistinėje farmacijos specialistų teikiama paslauga, apimanti receptų tikrinimą, vertinimą, nereceptinių vaistinių preparatų parinkimą, farmacinės informacijos apie vaistinius preparatus teikimą gyventojams, sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistams, taip pat jų konsultavimą. (Farmacijos įstatymo 2 str. 13 d.)

⁴ Eksterporalusis vaistinis preparatas – vaistinėje gaminamas kartinis vaistinis preparatas – pavieniam pacientui pagal receptą ir (arba) asmens sveikatos priežiūros įstaigos užsakymą gaminamas vaistinis preparatas, ar aprašinis vaistinis preparatas – pagal vaistinio preparato aprašą gaminamas vaistinis preparatas. (Farmacijos įstatymo 2 str. 6 d.)

ES teisė nenustato profesinių kvalifikacinių reikalavimų farmakoteknikų profesinei veiklai

Direktyvos 44 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad „*Vaistinininko formalios kvalifikacijos įrodymas turi patvirtinti, kad baigtas bent penkerių metų trukmės rengimas*“. Vaistinininkai Lietuvoje yra ruošiami Lietuvos sveikatos mokslų universitete⁵ (LSMU) ir Vilniaus universitete⁶ (VU), studijų programos trukmė – 5 metai. Farmakoteknikai ruošiami Kauno kolegijoje⁷ 3 metus (žr. 1 lentelę). Tai rodo, kad farmakoteknikų mokymo programa neatitinka Direktyvoje vaistinininko profesijai įgyti nustatytos kvalifikacijos įgijimo trukmės (3 metai, o ne 5, Direktyvos 44 str. 2 d.). Asmenys, baigę farmakotekniko studijas, negauna diplomo, nurodančio suteiktą vaistinininko profesinę kvalifikaciją (Direktyvos V priedo 5.6.2 p.).

1 lentelė. Vaistinininko ir farmakotekniko kvalifikacinių laipsnių ir studijų trukmės skirtumai

Profesinė kvalifikacija	Kvalifikacinis laipsnis	Studijų trukmė	Ruošia
Vaistinininkas ⁸	Sveikatos mokslų magistras	5 metai	LSMU, VU
Farmakoteknikas ⁹	Sveikatos mokslų profesinis bakalauras	3 metai	Kauno kolegija

Šaltinis. LSMU, VU ir Kauno kolegijos interneto svetainėse pateikta informacija

Nors Direktyvoje nėra nustatyti farmakotekniko profesinės kvalifikacijos reikalavimai, pagal aukščiau pateiktą informaciją galima spręsti, kad farmakoteknikų profesinės kvalifikacijos įgijimo sąlygos neatitinka vaistinininkų profesinei kvalifikacijai keliamų reikalavimų.

ES teisė neapibrėžia vaistinininko galimos vykdyti farmakoteknikų veiklos priežiūros

Europos Komisijos (Vidaus rinkos ir paslaugų generalinio direktorato) išaiškinimu, Direktyvoje nustatomi reikalavimai vaistinininko profesinei kvalifikacijai „nereiškia, kad tokios pačios veiklos negali vykdyti vaistinininko prižiūrėti vaistinininko padėjėjai“¹⁰; „Valstybės narės gali savo nuožiūra parinkti tinkamiausią farmakoteknikų veiklos kontrolės priežiūros mechanizmą, be kita ko, atsižvelgdamos į farmakotekniko per studijas įgytą būtiną kvalifikaciją ir įgūdžius, rinkos poreikius ir prieinamas technines galimybes“¹¹.

Įgyvendinant Projektu siūlomą reguliavimą, numatyta, kad farmakoteknikų veiklos priežiūrą vaistinininkai vykdytų ryšio priemonėmis. Ryšio priemonių naudojimas reiškia, kad vaistinininkas fiziškai neprivalo būti konkrečioje vaistinėje, kurioje farmakoteknikas teikia farmacinę paslaugą.

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojantį reguliavimą, vaistinininkui jau yra nustatyta pareiga prižiūrėti farmakoteknikų veiklą

Farmacijos įstatyme vaistinininkams nustatyta pareiga „*prižiūrėti vaistinininko padėjėjo (farmakotekniko) teikiamas farmacines paslaugas, atliekamą vaistinių preparatų pardavimą (išdavimą) ir ekstemporalinių vaistinių preparatų gamybą, jeigu tai nustatyta vaistinininko pareigybės aprašyme*“ (Farmacijos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 4 punktą). Vaistinininko padėjėjui (farmakoteknikas) įtvirtinta teisė „*<...> prižiūrėti vaistinininkui teikti farmacines paslaugas ir parduoti (išduoti) vaistinius preparatus*“ ir „*prižiūrėti vaistinininkui gaminti ekstemporaliuosius vaistinius preparatus*“ (Farmacijos įstatymo 7 str. 4 d. 2 ir 3 p.).

⁵ Prieiga internetu: https://lsmuni.lt/media/dynamic/files/13343/farmacija_programos_aprasas_spk_171106.pdf

⁶ Prieiga internetu: <https://www.vu.lt/studijos/stojantiesiems/bakalauro-studiju-sarasas/farmacija#studiju-programos-planas>

⁷ Prieiga internetu: <https://www.kaunokolegija.lt/studiju-programos/farmakoteknika/>

⁸ Vaistinininkas – asmuo, įgijęs vaistinininko profesinę kvalifikaciją ir farmacijos magistro kvalifikacinį laipsnį, arba Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka jam prilygintas asmuo. (Farmacijos įstatymo 2 str. 53 d.)

⁹ Vaistinininko padėjėjas (farmakoteknikas) – asmuo, įgijęs vaistinininko padėjėjo (farmakotekniko) profesinę kvalifikaciją, arba Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka jam prilygintas asmuo. (Farmacijos įstatymo 2 str. 53 d.)

¹⁰ Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų direktorato 2010 m. gruodžio 20 d. raštas Nr. MARKT/D4/AM/em/ (2010) 1052776 975681 „Atsakymas – vaistinininkų veiklos vykdymas Lietuvoje“

¹¹ Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų direktorato 2011 m. lapkričio 30 d. raštas Nr. DG MARKT AM/ag (2011) 1305087 „Tema: Lietuvos vaistinininko padėjėjų veiklą reglamentuojančių vaistų projektai“

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojantį reguliavimą, ryšio priemonės gali būti naudojamos ne tik mažmeninėje prekyboje vaistais bet ir teikiant sveikatos priežiūros paslaugas

Europos Komisijos išaiškinimas, kad valstybė narė, rinkdamasi tinkamiausią farmakotechnikų veiklos kontrolės priežiūros mechanizmą, be kita ko, turėtų atsižvelgti ir į prieinamas technines galimybes¹², taip pat leidžia spręsti, kad farmakotechniko darbo vaistinėje priežiūra gali būti vaistininko vykdoma nebūtinai jam fiziškai būnant vaistinėje.

Dalies vaistininkų vykdomos farmakotechnikų veiklų priežiūros gali būti atliekama ryšio priemonėmis, t. y. numatyta, kad vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) konsultavimas, parenkant gyventojui reikalingus vaistinius preparatus, teikiant farmacinę paslaugą gali būti vykdomas žodžiu arba ryšio priemonėmis (Farmacijos įstatymo 35 str. 13 d.). Tačiau galimybė ryšio priemonėmis vykdyti tokią farmakotechnikų veiklos priežiūrą, kaip receptų, pagal kuriuos vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) pardavė (išdavė) vaistinius preparatus, patikrinimas ir vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) pagamintų ektemporalijų vaistinių preparatų patikrinimas, nėra numatyta. Tačiau pastaraisiais dviem vaistininkų vykdomos farmakotechnikų veiklos priežiūros atvejais vaistininko fizinis buvimas vaistinėje visu vaistinės darbo laiku nėra būtinas. Šiuos patikrinimus, nesant techninių galimybių vykdyti ryšio priemonėmis, vaistininkas gali atlikti suplanuotu laiku, atvykęs į vaistinę. Šioje pastraipoje pateikta analizė leidžia konstatuoti, kad vaistininkų privalomai vykdyti farmakotechnikų veiklos priežiūrai nėra būtinas vaistininko buvimas vaistinėje visu jos darbo laiku.

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojantį reguliavimą taip pat yra nustatytas farmacijos specialisto vykdomas farmacinės paslaugos teikimas, naudojant ryšio priemones tuo atveju, kai nereceptiniai vaistai parduodami nuotoliniu būdu (Farmacijos įstatymo 35 str. 9 d.). Ryšio priemonėmis pagal nustatytą tvarką¹³ planuojama teikti farmacinę paslaugą ir vykdyti receptinių vaistų pardavimą nuotoliniu būdu¹⁴. Pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą vaistininko ryšio priemonėmis teikiama farmacinė paslauga vartotojams (parduodant vaistus nuotoliniu būdu) gali būti prilyginama Projektu vaistininko ryšio priemonėmis numatomai vykdyti farmakotechniko veiklos priežiūrai (konsultavimui), pastarajam teikiant farmacinę paslaugą vartotojams.

Pagal šiuo metu galiojantį reguliavimą įteisintas ir nuotolinis gydytojų vykdomas gyventojų ir kitų gydytojų konsultavimas, rengiama tokio konsultavimosi tvarka¹⁵.

Apibendrinant pateiktą aukščiau darytina išvada, kad Projektu siūlomas reguliavimas nesukurtų iš esmės skirtingo reguliavimo jau esamam ir nepareikalautų reikšmingų pritaikymo kaštų ir investicijų.

Projektu siūlomas reguliavimas numato, kad vaistininko vykdoma farmakotechniko darbo vaistinėje priežiūra vyktų sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, kuri užtikrintų, kad minėta priežiūra vyks tinkamai. Pažymėtina, kad farmakotechnikų veiklos priežiūra yra vykdoma vaistinėse jau dabar, ir konkurencijos sąlygomis vaistinės turi motyvą teikti kokybiškas paslaugas vartotojams. Būdo, kaip vaistininkas vykdytų farmakotechniko veiklos vaistinėje priežiūrą, pasirinkimas gali priklausyti nuo daugelio aplinkybių – farmakotechniko stažo, patirties, papildomų studijų, asmeninių savybių ir pan. Nustatant Sveikatos apsaugos ministro tvarką, svarbu užtikrinti vaistininkui galimybę pasirinkti konkrečioje situacijoje tinkamiausius farmakotechniko veiklos priežiūros būdus ir priemones, leisiančias garantuoti jo teikiamos paslaugos kokybę.

¹² Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų direktorato 2011 m. lapkričio 30 d. raštas Nr. DG MARKT AM/ag (2011) 1305087 „Tema: Lietuvos vaistininko padėjėjų veiklą reglamentuojančių vaistų projektai“

¹³ Siūlymo parduoti vaistinius preparatus gyventojams nuotoliniu būdu tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1491 „Dėl Siūlymo parduoti vaistinius preparatus ir kompensuojamąsias medicinos pagalbos priemones gyventojams nuotoliniu būdu tvarkos aprašo patvirtinimo“

¹⁴ Geros vaistinių praktikos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. V-494 „Dėl Geros vaistinių praktikos nuostatų patvirtinimo“ 36¹ p.

¹⁵ Nuotolinių ambulatorinių gydytojo konsultacijų pacientui ir gydytojo konsultacijų gydytojui teikimo ir jų išlaidų apmokėjimo privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis tvarkos aprašo projektas.

Prieiga internetu. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/d887b835047511ebbedbd456d2fb030d>

1.1 skyriaus išvados:

Direktyva nereikalauja nustatyti reguliavimo pagal kurį „*Vaistinės darbo laiku vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas*“. Direktyva taip pat nenumato vaistininko pareigos vykdyti farmakotechniko veiklos priežiūrą vien tik fiziškai būnant vaistinėje visu jos darbo laiku.

ES teisinio farmacinės veiklos reguliavimo ir Europos Komisijos pateiktų išaiškinimų analizė rodo, kad Projektas neprieštarauja ES teisei tiek, kiek jame įtvirtinta galimybė ir pareiga vaistininkui tinkamai prižiūrėti vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) veiklą.

1.2. Ilgalaičių ir trumpalaikių pasekmių, kurias sukeltų Projektu siūlomas reguliavimas farmacijos sektoriui, vaistinių tinklui ir farmacijos paslaugų prieinamumui, vertinimas

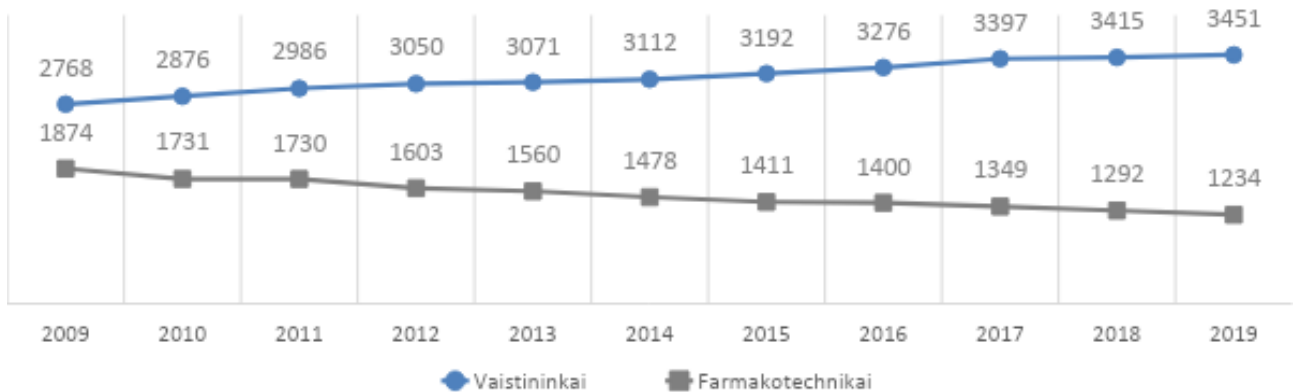
Projekto priėmimas padėtų užtikrinti vaistinių veiklos tęstinumą COVID–19 pandemijos sąlygomis

Projektu siūloma nustatyti nuotoliniu būdu vykdoma farmakotechniko veiklos priežiūra itin aktuali COVID–19 pandemijos metu. Tai sudarytų galimybes laikytis atstumo darbo metu, padėtų išvengti vienoje vaistinėje dirbančių asmenų kontaktų, saugotų jų ir tuo pačiu pacientų sveikatą. Tai padėtų užtikrinti vaistinių veiklos tęstinumą pandemijos metu ir vaistų prieinamumą gyventojams.

Projekto priėmimas neleis sukelti krizės farmacijos specialistų darbo rinkoje

Lietuvoje 2019 metais dirbo 3451 vaistininkas ir 1234 vaistininkų padėjėjai (farmakotechnikai)¹⁶. Nors bendras farmacijos specialistų, kuriuos sudaro vaistininkai ir farmakotechnikai, skaičius jau dešimtmetį išlieka pastovus, šiuo laikotarpiu stebima farmacijos specialistų struktūros kitimo tendencija: farmakotechnikų skaičiaus mažėjimas ir vaistininkų – didėjimas (žr. 1 pav.).

1 pav. Vaistininkų ir farmakotechnikų skaičiaus (vnt.) kaita, 2009 m. – 2019 m.

Šaltinis. Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos duomenys

Tikėtina, kad farmakotechnikų skaičiaus mažėjimo ir vaistininkų – augimo tendencijas galėjo lemti visą šį laikotarpį eskaluotas, bet neišspręstas klausimas: ar bus nustatyta pareiga vaistinėje visu jos darbo laiku dirbti bent vienam vaistininkui. Šios tendencijos rodo, kad pasekmės rinkai pasireiškė anksčiau nei įsigaliojo prievolė vaistinės darbo laiku joje dirbti bent vienam vaistininkui. Tuo atveju, jei Projektas nebūtų priimtas ir 2021 m. sausio 1 d. įsigaliojusių minėta pareiga, vien dėl šio reguliavimo vaistinės būtų priverstos dalį jose dirbančių farmakotechnikų atleisti ir pakeisti vaistininkais. Iki šiol dalį vaistinės darbo laiko vaistininkas dirbo nuotoliniu būdu ir vykdė farmakotechnikų darbo priežiūrą keliose vaistinėse, o jeigu Projektas nebus priimtas,

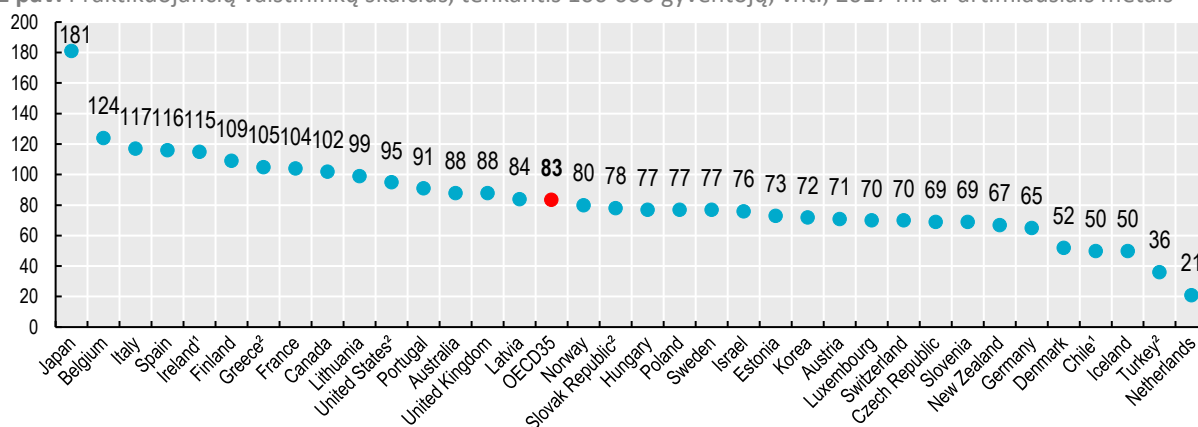
¹⁶ VVKT, Farmacijos įmonės ir specialistai (skaičiai) Prieiga internetu: <https://www.vvkt.lt/Statistika>

nuo kitų metų visu darbo laiku kiekvienoje vaistinėje privalės dirbti bent po vieną vaistininką. Taigi vaistinės turės įdarbinti daugiau vaistininkų, o dalis farmakoteknikų neteks darbo.

Prognozuojama, kad Lietuvoje veikiančios vaistinės, įgyvendindamos pareigą užtikrinti, kad kiekvienoje vaistinėje jos darbo laiku dirbtų bent vienas vaistininkas, turės atleisti 350 farmakoteknikų¹⁷ (Nacionalinė vaistų prekybos asociacijos ir Lietuvos vaistinių asociacijos informacija). Didėjančio nedarbo ir COVID-19 pandemijos sukeltos krizės akivaizdoje, šie asmenys, su konkrečiu ir kitose srityse sunkiai panaudojamu išsilavinimu, susidurtų su sunkumais susirandant naują darbo vietą, arba būtų priversti rinktis mažiau kvalifikuotas, mažesnę pridėtinę vertę kuriančias, taigi ir mažiau apmokamas darbo vietas.

Lietuvoje dirbančių vaistininkų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų yra didesnis už EBPO vidurkį (žr. 2 pav.). Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje veikiantis visuomenės vaistinių tinklas yra bene tankiausias (žr. 3 pav.) – čia 100 000 gyventojų tenka 48 vaistinės (žr. 4 pav.; 2019 m.), vaistininkų poreikis išlieka aktualus.

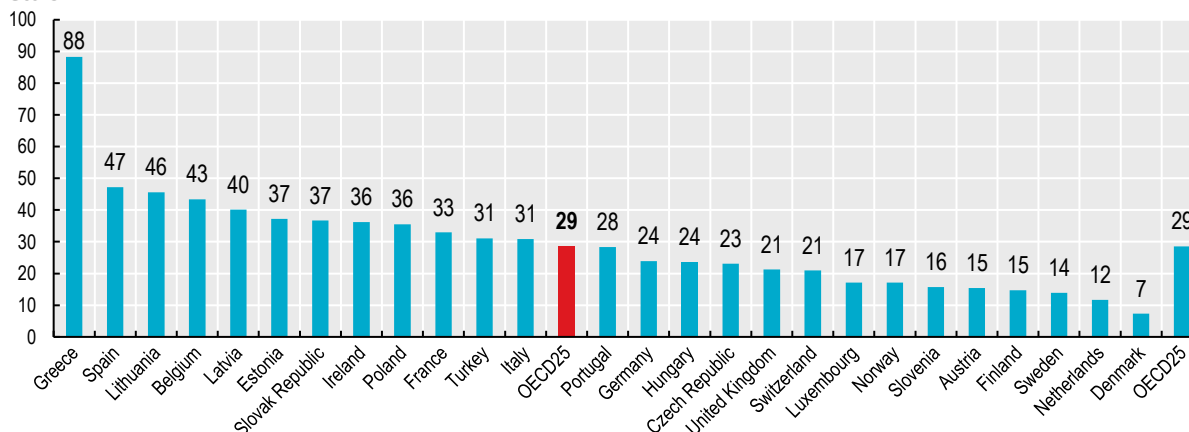
2 pav. Praktikuojančių vaistininkų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, vnt., 2017 m. ar artimiausiais metais

Šaltinis: OECD, Health at a Glance 2019

Pastaba. Duomenys apima licenciją turinčius vaistininkus, kurie dirba vaistinėse, sveikatos sektoriuje ar farmacijos kompanijose.

3 pav. Visuomenės vaistinių skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų (vnt.) tarp OECD šalių, 2017 m. ar artimiausiais metais

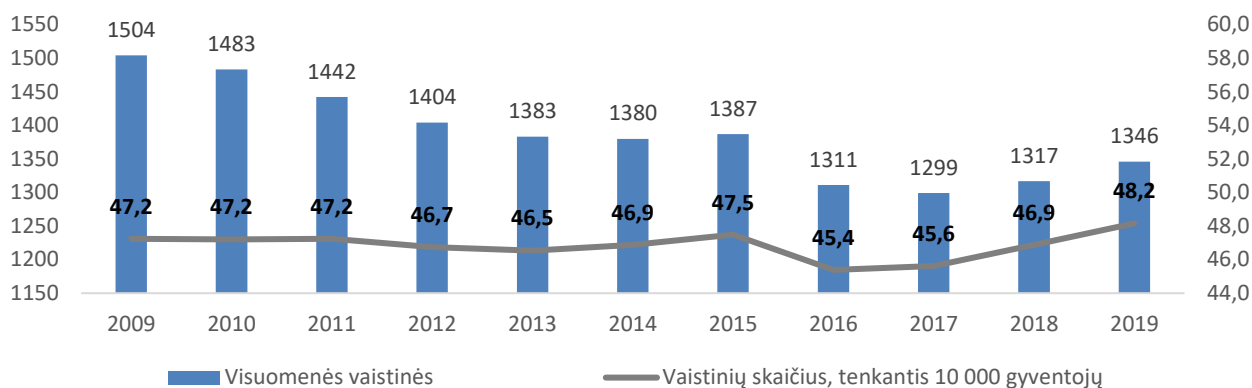
Šaltinis. Health at a Glance 2019

Pastaba. Lietuvos rodiklis apskaičiuotas LLRI pagal Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos¹⁸ ir Lietuvos statistikos departamento duomenis 2019 m.

¹⁷ Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos ir Lietuvos vaistinių asociacijos informacija

¹⁸ Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos skelbiami duomenys. Farmacijos įmonės ir specialistai – 2019-12-31

4 pav. Visuomeninių vaistinių skaičiaus (vnt.) ir vaistinių, tenkančių 100 000 gyventojų, skaičiaus (vnt.) dinamika Lietuvoje, 2008 m. – 2019 m.

Pastaba. Apskaičiuota LLRI pagal Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenis

Išaugusi vaistinių paklausa rinkoje gali būti nepatenkinta esamų kvalifikuotų darbuotojų ir vaistinių rengimo sistemos. Darbo rinkos papildymas vaistininko kvalifikacijos laipsnį gavusiais universitetų absolventais, nors ir yra pastovus, tačiau gali būti nepakankamas staigaus vaistinių paklausos padidėjimo patenkinimui, nes studijas baigę ir vaistininko kvalifikacijos diplomą gavę asmenys gali nesirinkti darbo vaistinėje, gali rinktis darbą ne Lietuvos farmacijos sektoriuje.

Jei Projektas nebus priimtas, ir nuo kitų metų pradžios įsigalios nuostata, kad „*Vaistinės darbo laiku vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas*“, vaistinės neturės motyvacijos samdyti farmakoteknikų, jų paklausa rinkoje ir įsidarbinimo galimybės sumažės. Toks sprendimas mažins ir norinčiųjų studijuoti pagal farmakoteknikų studijų programą studentų skaičių. Sumažėjęs studijų programos populiarumas gali daryti įtaką studijų kokybei.

Projekto priėmimas neleis blogėti farmacijos sektoriaus įmonių finansinei situacijai

Dėl 2021 m. sausio 1 d. įsigaliosiančios prievolės užtikrinti, kad kiekvienoje vaistinėje jos darbo metu dirbtų bent vienas vaistininkas, didės su darbo santykiais susijusios vaistinių sąnaudos: farmakoteknikų atleidimo (dalis turi ilgametį stažą, taigi atleidimo atveju turės būti išmokamos didelės išieitinės kompensacijos), vaistinių samdymo, naujų darbuotojų apmokymo sąnaudos, darbo užmokesčio biudžetas. Įsigaliojus reikalavimui kiekvienoje vaistinėje visu jos darbo laiku dirbti bent vienam vaistininkui, vykstantys pokyčiai vaistinių kolektyvuose gali didinti įtampą ir bendrą darbuotojų kaitą.

Išaugus vaistinių poreikiui mažmeninėje prekybos vaistais rinkoje, poveikį pajustų ir kitos farmacijos sektoriuje ar net kituose sektoriuose veikiančios įmonės, kuriose dirba vaistininko kvalifikaciją turintys asmenys. Išaugusi vaistininko kvalifikaciją turinčių asmenų paklausa darbo rinkoje lemtų ir vaistinių darbo užmokesčio augimą. Taigi vaistinių ir kitų farmacijos ar net kitų sektorių įmonių, kuriose dirba vaistininkai, sąnaudos didės dėl paklausos padidėjimo išaugusiančio rinkoje jau dirbančių vaistinių darbo užmokesčio, o vaistinėms papildomai ir dėl to, kad vaistininkams mokamas atlygis dėl aukštesnės kvalifikacijos ir taip yra didesnis nei farmakoteknikų.

Netiesiogines sąnaudas vaistinės patirs atleisdamos farmakoteknikus, kurių sukaupta patirtis, žmogiškasis įdirbis, santykis su pastoviais vaistinės klientais taip pat turi didžiulę vertę, kuri atleidus ilgametį darbuotoją bus prarasta. Atleidus tokius darbuotojus, vaistinė gali netekti pastovių klientų, o tuo pačiu ir pajamų.

Projekto priėmimas neleis mažėti konkurencijai, didėti koncentracijai mažmeninės prekybos vaistais rinkoje ir mažėti vaistų prieinamumui gyventojams

Tuo atveju, kai vaistininkų, norinčių ir galinčių dirbti vaistinėje, ims trūkti, ar dėl pokyčio įgyvendinimo išaugusių mažmeninės prekybos vaistais įmonių sąnaudų, gali tekti trumpinti vaistinių darbo laiką, o dalį vaistinių gali tekti ir uždaryti. Prognozuojama, kad įsigaliojus pareigai užtikrinti, kad vaistinės darbo laiku vaistinėje dirbtų bent vienas vaistininkas, veiklą turėtų nutraukti 150 vaistinių, kurios veikia Lietuvos regionuose, darbo laiką turės trumpinti 272 vaistinės¹⁹. Tai reiškia, kad vaistinių rinkoje sumažės 11 proc., o darbo laikas turės būti sutrumpintas 22,7 proc. likusių rinkoje veikti vaistinių.

Dėl vaistinių uždarymo ir darbo laiko trumpėjimo pasekmes pajus vartotojai, mažmeninės prekybos įmonės ir pan. Mažės konkurencija mažmeninės prekybos vaistais rinkoje. Tuo atveju, jei vaistinė veikė ne nuosavose, o nuomojamose patalpose, nuostolį patirtų ir patalpų savininkai. Gyventojams vaistų įsigyti taps sunkiau, vaistų prieinamumas gyventojams mažės. Su didžiausiomis kliūtimis įsigyti vaistų susidurs asmenys, gyvenantys regionuose. Užsidarius jų gyvenamojoje vietovėje veikusiai vaistinei, jie gali nebeturėti kitos alternatyvos įsigyti būtinų vaistų. Asmenys bus priversti vykti į didesnius miestus ieškoti jiems reikalingų vaistų, patirs papildomas įtampas bei sąnaudas. Tikslas – gerinti paslaugos kokybę – nebus pasiektas.

Dėl prievolės vaistinės darbo laiku privalomai joje dirbti bent vienam vaistininkui įgyvendinimo patirtos sąnaudos sudarys santykinai didesnę našta mažesnėms, netinklinėms vaistinėms, ypač regionuose, palyginti su vaistinių tinklais, įsikūrusiais didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Pastarosiose vaistinėse yra didesnė tikimybė, kad ir taip nuolat dirba bent vienas vaistininkas. Pasamdyti vaistininką būtų žymiai lengviau didesnėms tinklinėms arba didmiesčiuose veikiančioms vaistinėms, palyginti su mažesnėmis ar regionuose veikiančiomis vaistinėmis. Tai lemia mažesnių vaistinių mažesnės finansinės galimybės (masto ekonomijos nebuvimas), neleidžiančios pasiūlyti vaistininkui konkurencingesnį atlygį, ir mažesnė vaistininkų pasiūla regionuose.

Užsidarius 150 regionuose veikiančių vaistinių²⁰, mažės ne tik konkurencija rinkoje, bet didės ir jos koncentracija.

Nepamatuotų reguliavimų farmacijos sektoriuje būta ir anksčiau, pvz., 2016 m. nustatyti ploto reikalavimai, pagal kuriuos vaistinės ar jos filialo bendras patalpų plotas privalėjo būti ne mažesnis kaip 60 kv. m., o vaistinės kaimo vietovėje ar jos filialo kaimo vietovėje – ne mažesnis nei 30 kv. m. Dėl šio reikalavimo dalis vaistinių buvo priverstos keisti patalpas, investuoti į naujas, kita dalis – užsidarė. Vaistinių skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų, pastarąjį dešimtmetį išlieka gana stabilus (žr. 4 pav.). Tačiau 2016 m. stebimą šio rodiklio sumažėjimą galima sieti su vaistinių ploto reguliavimu.

Projekto priėmimas neverstų vaistinių imtis kryžminio reguliuojamų paslaugų subsidijavimo iš nereguliuojamų veiklų ir didinti kainų

Atsižvelgiant į tai, kad: 1) reikalavimas – vaistinės darbo laiku vaistinėje būtina dirbti bent vienam vaistininkui – didins vaistinių būtent su vaistų pardavimu susijusias sąnaudas, tačiau 2) vaistinės pagal galiojantį reguliavimą negali taikyti didesnių antkainių nei yra nustatyti²¹ tiek nekompensuojamųjų vaistų, tiek kompensuojamųjų vaistų bei nekompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių atžvilgiu, padidėjusios sąnaudos būtų įskaitomos į kitų vaistinėje parduodamų prekių, pvz.: nekompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių, maisto papildų, kosmetikos ir kitų prekių, kainas. Tai reiškia, kad vaistinės būtų priverstos taikyti kryžminį subsidijavimą, su reguliuojamų kainų prekių (vaistų) pardavimu susijusias sąnaudas perkeltant kitoms su taikomu reguliavimu nesusijusioms prekėms. Tai nepagrįstai didintų šių prekių kainas

¹⁹ Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos ir Lietuvos vaistinių asociacijos informacija

²⁰ Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos ir Lietuvos vaistinių asociacijos informacija

²¹ Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių prekybos antkainių sąrašas ir jų taikymo reikalavimai. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.369470/asr>

variantams ir mažintų vaistinių konkurencingumą su reguliavimu tiesiogiai nesusijusių prekių rinkose (pvz., mažmeninėje prekyboje parduodamų prekių).

1.2 skyriaus išvados:

Projekto priėmimo pasekmės farmacijos sektoriui, vaistinėms ir farmacijos paslaugų prieinamumui ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu vertintinos neutraliai, lyginant su esama situacija ir teigiamai, lyginant su situacija, kuri susidarytų po 2021 m. sausio 1 d., įsigaliojus pareigai visu vaistinės darbo laiku joje fiziškai dirbti bent vienam vaistininkui. Projekto priėmimas padėtų išvengti šių padarinių, kurie pasireikštų jo nepriėmus nuo 2021 m. sausio 1 d.:

- krizė farmacijos specialistų darbo rinkoje;
- blogėtų farmacijos sektoriaus įmonių finansinė situacija;
- mažėtų konkurencija mažmeninės prekybos vaistais rinkoje, didėtų jos koncentracija;
- prastėtų vaistų prieinamumas gyventojams, ypač regionuose;
- brangtų vaistinėse parduodamų vaistų prekės (išskyrus vaistus).

2. Ekspertinis vertinimas dėl Seimo narių pasiūlymų dėl Projekto, registruotų iki nepriklausomo ekspertinio įvertinimo paslaugų viešojo pirkimo sutarties sudarymo

Iki paslaugų viešojo pirkimo sutarties sudarymo pateiktas vienas pasiūlymas Projektui. 2020 m. rugsėjo 20 d. registruotas pasiūlymas²² dėl Projekto, pateiktas Seimo nario Raimundo Martinėlio (toliau – Pasiūlymas), kuriuo siūloma: Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2, 4, 5, 7, 35, 39, 76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-2017 1 straipsnį pakeisti „Pakeisti projekto 1 straipsnį ir jį išdėstyti taip: „12. ~~Vaistinės darbo laiku Vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas. Ši nuostata netaikoma, kai vaistinėje jos darbo laiku dirba ne mažiau kaip vienas vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) ir jo veiklą naudojantis ryšio priemonėmis, sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka, prižiūri vaistininkas~~“ ir 2) 1 straipsnį papildyti 2 dalimi: „13¹ Vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) teikiamos farmacinės paslaugos priežiūra ryšio priemonėmis galima tik tuomet, jei vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) turi ne trumpesnę kaip 3 paskutinių metų, kuriais jis yra įrašytas į vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) sąrašą, nepertraukiamąjį darbo stažą verčiantis vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) praktika“.

Pasiūlymas aiškinamas taip: „kiekvienoje vaistinėje dirbtų vaistininkas, tačiau turėtų galimybę vaistininko padėjėją (farmakotechniką) prižiūrėti ne tik būdamas fiziškai vaistinėje, bet ir nuotolinėmis ryšio priemonėmis. Tokia priežiūra būtų galima tik tikrą laiką vaistinėje išdirbusiems farmakotechnikams. Nuotolinis bendravimas ypatingai yra aktualus COVID-19 akivaizdoje, kuomet vis daugiau galimybių dirbti atrandama naudojant ryšio priemones.“

Nuostata, kad „Vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas“, reiškia, kad kiekviena vaistinė turi įdarbinti bent po vieną vaistininką. Toks reikalavimas yra proporcingas esamam reguliavimui, nes tam, kad vaistininkas vykdytų farmakotechnikų veiklos priežiūrą, kuri jau dabar yra privaloma, įgyvendinant Farmacijos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 4 punktą, vaistinėje turi būti įdarbintas bent vienas vaistininkas. Tai, kad Pasiūlymu nereikalaujama vaistininkui visą vaistinės darbo laiką fiziškai būti vaistinėje, nevaržo vaistinių galimybės atliekant funkcijas savo nuožiūra organizuoti vaistinės ir jos darbuotojų darbo.

Vaistinėje teikiamas paslaugas gali teikti vaistininkai, kurių kvalifikacija atitinka Direktyvoje nurodytus reikalavimus. Todėl nuostata, kad „Vaistinėje turi dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas“, neprieštarauja ES teisei.

²² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/8be1bca0f75111eab72ddb4a109da1b5?jfwid=-1n2miz0pq>

Esminį Pasiūlymo ir Projekto skirtumą sudaro tai, kad nuotolinė vaistininko ryšio priemonėmis vykdoma farmakotechniko veiklos priežiūra būtų galima ne visada, kaip kad numatyta Projekte, o su sąlyga, kad farmakotechnikas turėtų 3 metų nepertraukiamą stažą. Pažymėtina, kad Pasiūlymo rengejai nepagrindžia kodėl pasirinktas būtent toks – 3 metų nepertraukiamo darbo stažo verčiantis vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) praktika reikalavimas.

Patirties įgijimo laikas yra labai individualus ir jis gali priklausyti nuo daugelio aplinkybių, farmakotechniko mokymosi greičio, asmeninių savybių, papildomų studijų ir pan. Todėl tikslinga leisti kiekvienai vaistinei pasirinkti, kaip bus užtikrinta, kad joje dirbantis vaistininkas farmakotechnikų veiklos priežiūrą vykdytų tinkamai.

Priėmus Pasiūlymą, vaistinės neturėtų motyvo samdyti farmakotechnikų, neturinčių 3 metų patirties. Toks regulavimas be kita ko sudarytų kliūtį pasiekti reikiamą stažą. Neseniai pasamdytiems, reikiamo farmacininko darbo stažo neturintiems ar karjeros pertrauką turėjusiems farmakotechnikams iškiltų grėsmė netekti darbo.

Be aukščiau 2 skyriuje pateikto Pasiūlymo vertinimo, Pasiūlymu teikiamo teisinio reguliavimo atitikties ES teisei vertinimas atitinka Projekto vertinimą, pateiktą 1.1 skyriuje.

Pasekmės, kurias sukeltų Pasiūlymu teikiamas reguliavimas farmacijos sektoriui, vaistinėms, farmacijos paslaugų prieinamumui, būtų silpnesnės, palyginus su Projekto poveikiu, įvertintu 1.2 skyriuje. Tai reiškia, kad priėmus Pasiūlymą kiltų 1.2 skyriuje analizuojamos neigiamos pasekmės farmacijos sektoriui, vaistinėms ir farmacinių paslaugų prieinamumui, tačiau mažesniu mastu nei nepriėmus Pasiūlymo ir didesniu mastu nei priėmus Projektą.

2 skyriaus išvados

1. Direktyva nereikalauja nustatyti reguliavimo pagal kurį „*Vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) teikiamos farmacinės paslaugos priežiūra ryšio priemonėmis galima tik tuomet, jei vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) turi ne trumpesnį kaip 3 paskutinių metų, kuriais jis yra įrašytas į vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) sąrašą, nepertraukiamąjį darbo stažą verčiantis vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) praktika*“. Direktyva taip pat nenumato vaistininko pareigos vykdyti farmakotechniko veiklos priežiūrą vien tik fiziškai būnant vaistinėje visu jos darbo laiku.
2. Pasiūlymas neprieštaruoja ES teisei tiek, kiek jame įtvirtinta galimybė ir pareiga vaistininkui tinkamai prižiūrėti vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) veiklą.
3. Pasiūlymo priėmimo pasekmės farmacijos sektoriui, vaistinėms ir farmacijos paslaugų prieinamumui ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu vertintinos nevienareikšmiškai. Pasiūlymo priėmimas kai kurioms vaistinėms padėtų sušvelninti neigiamus padarinius, kurie pasireikštų, jei Pasiūlymas nebūtų priimtas, tačiau dalis 1.2 skyriuje išdėstyti neigiami padariniai pasireikštų:
 - dalis farmacijos specialistų būtų atleisti, galimybės įsidarbinti nedidelę patirtį turintiems farmakotechnikams sumažėtų, didėtų vaistininkų paklausa darbo rinkoje. Ilguoju laikotarpiu farmakotechnikų rengimas stagnuotų, jų imtų trūkti;
 - blogėtų farmacijos sektoriaus įmonių finansinė situacija;
 - prastėtų vaistų prieinamumas gyventojams, ypač regionuose;
 - brangtų vaistinėse parduodamų vaistų prekės (išskyrus vaistus).